
**VONDSTEN IN DE VISNETTEN VAN STICHTING DUIK DE NOORDZEE
SCHOON, SEPTEMBER 2016 - SYLVIA VAN LEEUWEN, MARCO FAASSE,
FLOOR DRIESSEN, DENNIS LEEUW, BART VAN HEUGTEN, MARIANNE
LIGTHART EN GERARD HEEREBOUT**

Van 9 tot 18 september 2016 organiseerde Stichting Duik de Noordzee Schoon (hierna: DDNZS) de 10e duikexpeditie naar de Noordzee. Ook tijdens eerdere expedities doken biologisch geïnteresseerde duikers mee. Zij deden tal van bijzondere waarnemingen (Van Bragt, 2011; Schrieken *et al.*, 2011; Schrieken, 2012; Gittenberger *et al.*, 2013; Driessen, 2015, Driessen, 2016; Bartelink *et al.*, 2016) en ontdekten al duikend verschillende soorten die niet eerder levend in Nederlandse wateren waren waargenomen. Een van de doelen van de expedities is om scheepswrakken op de Noordzee te ontdoen van verloren vistuig, lood en ander afval dat niet in zee thuis hoort. Tijdens het jubileumweekend van de Nederlandse Malacologische Vereniging in 2014 ontstond het idee deze netten eens grondiger te onderzoeken. Het onderzoek van in 2015 opgedoken netten leverde tal van leuke vondsten op waaronder nieuwe mosdier-tjes voor Nederland (Faasse *et al.*, 2016), en zelden in Nederland waargenomen weekdieren (Van Leeuwen *et al.*, 2016). Het uitpluizen van de netten bleek dus een waardevolle aanvulling op de waarnemingen die duikers tijdens de expeditie onder water doen. Genoeg reden om ook de netten van 2016 te onderzoeken.

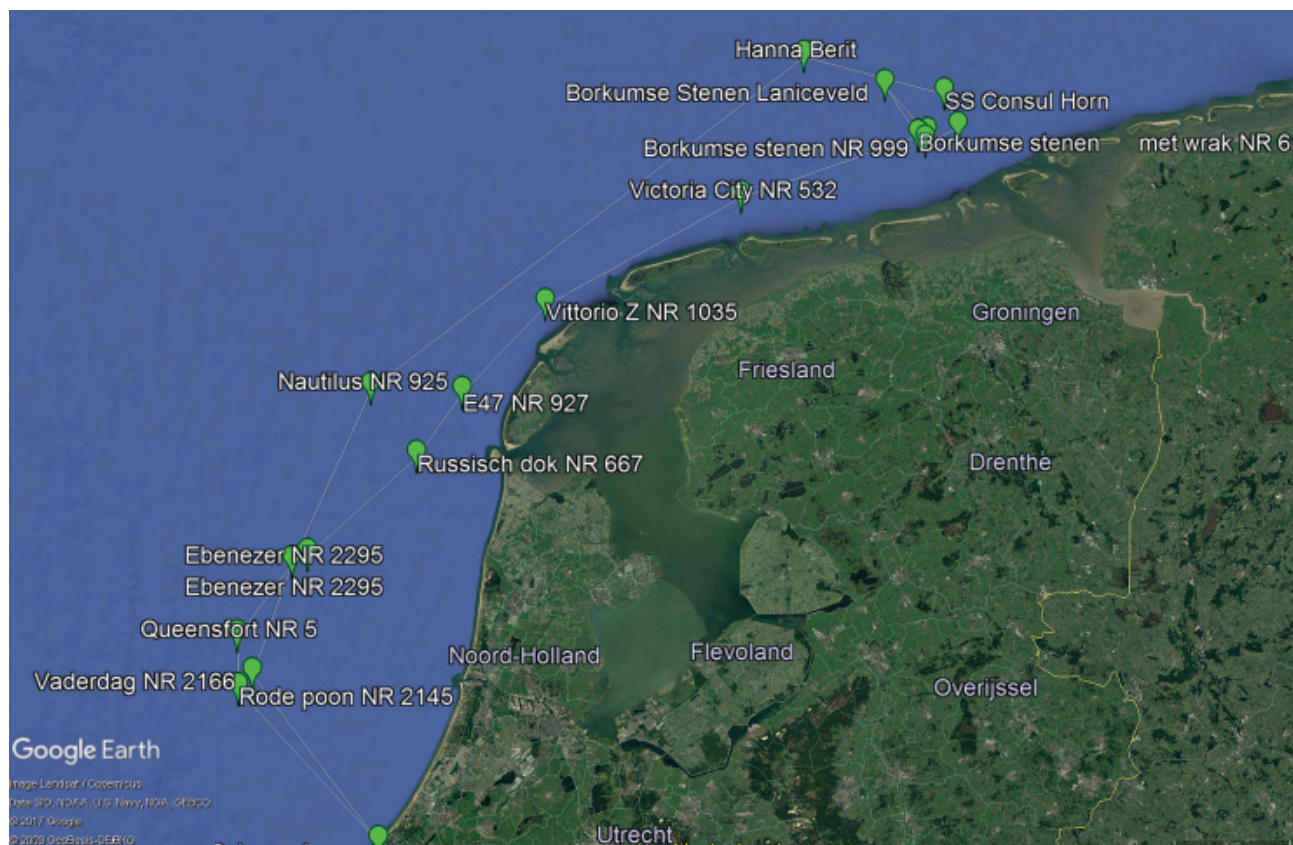
Figuur 1. Deelnemers aan de 10e expeditie van Duik de Noordzee Schoon, sept 2016 (foto: Udo van Dongen).

Op 18 september 2016 waren Marianne Ligthart, Bart van Heugten, Dennis Leeuw en Sylvia van Leeuwen in de haven van Scheveningen in afwachting van het terugkerende expeditieschip. Terwijl de expeditiedeelnemers hun 10e jubileum vierden en poseerden voor de groepsfoto (fig. 1), kregen de nettenpluizers een korte rondleiding over het expeditieschip. Floor Driessen heeft aan boord de geborgen netten per duiklocatie gescheiden en van locatiegegevens voorzien. Dat is een groot voordeel boven vondsten uit netten in vissershavens, waarvan de herkomst niet bekend is. Nadat de bigbags met visnetten op de wal getakeld waren, kon het uitpluizen beginnen: geen fris klusje, vooral de oudere netten hadden de bekende zeegeur gekregen (fig. 2). Het leverde wellicht tal van leuke vondsten op, dus het werd graag voor lief genomen. Van sommige netten werd een stuk afgesneden om thuis uit te spoelen en verder te onderzoeken. Het spoelwater werd gezeefd, en in het residu werden kleine schelpjes gevonden die anders misschien over het hoofd waren gezien. Sylvia van Leeuwen stuurde een deel van de kreeftachtigen naar Gerard Heerebout en een pakketje mosdiertjes naar Hans de Blauwe. Marco Faasse determineerde het materiaal dat Marianne Ligthart had meegenomen.

Figuur 2. Netten uitpluizen op de kade (foto: Lanny Koh).

De bestemming van deze 10e expeditie was het gebied Borkumse Stenen, op de grens van Nederland en Duitsland. Zie fig. 3 voor de route die het schip aflegde en de duiklocaties die zijn bezocht. Tabel 1 bevat nadere informatie over de duiklocaties. Alle vondsten zijn vermeld in tabel 2. Hieronder lichten we de bijzondere vondsten per soortgroep toe.

Figuur 3. Vaarroute van de 10e expeditie van DDNZS met wrakken/duiklocaties, september 2016 (copyright : Google Earth).

KREEFTACHTIGEN

Een bijzondere vondst is het vlokreeftje, *Stenula solbergi* (voorheen *Metopa solbergi*, geen Nederlandse naam). Marianne Ligthart vond 4 exemplaren in de netten van het scheepswrak de Nipponia. Deze soort is voor zover bekend zeldzaam in de hele Nederlandse Noordzee. De overige aangetroffen kreeftachtigen zijn niet zeldzaam en komen zelfs vrij algemeen voor op de Nederlandse kust en in de deltawateren. Het Wandelend geraamte *Caprella linearis* is in de delta weliswaar zeldzaam geworden, waarschijnlijk door concurrentie met het exotische Harige spookkreeftje *Caprella mutica*.

locnr. data	datum	deelgebied	locatie	latitude	longitude	diepte netten (kg)	
						(m)	
1	10 september 2016		Vaderdag nr 2166	52° 28.283'N	3° 46.966'E	29	58
2	10 september 2016		Ebenezer nr 2295	52° 43.519'N	3° 55.273'E	31	225
3	10 september 2016		Niponia nr 2305	52° 44.520'N	3° 58.702'E	28	123
4	11 september 2016		Russisch dok nr 667	52° 58.061'N	4° 22.929'E	30	159
5	11 september 2016		E47 nr 927	53° 6.724'N	4° 33.104'E	25	114
6	12 september 2016		Vittorio Z nr 1035	53° 18.852'N	4° 51.973'E	18	130
7	12 september 2016		Victoria City nr 532	53° 33.757'N	5° 37.341'E	30	115**
8	13 september 2016	Borkumse Stenen	Borkumse stenen met wrak nr 61	53° 42.058'N	6° 18.919'E	28	
9	13 september 2016	Borkumse Stenen	Borkumse stenen Wrak nr 82	53° 42.312'N	6° 21.163'E	25	26
10	13 september 2016	Borkumse Stenen	Borkumse Stenen Laniceveld	53° 49.138'N	6° 11.545'E	25	-
11	14 september 2016	Borkumse Stenen	Borkumse stenen nr 61 & Onderzeeër E-5	53° 42.058'N	6° 18.919'E	24	15
12	14 september 2016	Borkumse Stenen	Borkumse stenen nr 999	53° 41.268'N	5° 20.580'E	28	-
13	14 september 2016	Borkumse Stenen	Borkumse stenen	53.43.058 N	6.28.410 E	24	-
14	15 september 2016		SS Consul Horn	53.47.867 N	6.25.433 E	25	70
15	15 september 2016		Hanna Berit	53°53.360'N	5°52.653'E	33	60
17	16 september 2016		Nautilus nr 925	53.07.207 N	4.12.361 E	30	131
18	17 september 2016		Ebenezer nr 2295	52° 43.519'N	3° 55.285'E	31	314
19	17 september 2016		Queensfort nr 5	52° 33.370'N	3° 43.374'E	33	171
20	18 september 2016	Noordzeekustzone	Rode poon nr 2145	52° 26.210'N	3° 43.917'E	28	129*

Tabel 1. Gegevens over de duiklocaties waar de onderzochte netten zijn verzameld (NB:duik 16 op wrak nr 146 ging niet door).

loc.mrs. levend/vers	loc.mrs. dood of fossiel	Nederlandse soortnaam	wetenschappelijke soortnaam	soortgroep	opmerkingen
3		zeeduizendpoot	<i>Nereididae</i> ongedetermineerd	Polychaeta - borstelwormen	2 ex.
3		Wandelend geraamte	<i>Caprella linearis</i>	Amphipoda - vlokreeften	2 ex.
3		vlokreeft	<i>Jassa herdmani</i>	Amphipoda - vlokreeften	ca. 10 ex.
3		vlokreeft	<i>Stenula solsbergi</i>	Amphipoda - vlokreeften	4 ex., voorheen <i>Metopa solsbergi</i>
3		Kreeftgarnaal	<i>Athanas nitescens</i>	Decapoda - krabben	
9, 20		Noordzeekrab	<i>Cancer pagurus</i>	Decapoda - krabben	
3, 15		Strandkrab	<i>Carcinus maenas</i>	Decapoda - krabben	1 ex.
3		garnaal	<i>Eualus spec</i>	Decapoda - krabben	1 ex.
3		Veranderlijke steurgarnaal	<i>Hippolyte varians</i>	Decapoda - krabben	levend
3, 15		Gewone hooiwagenkrab	<i>Macropodia rostrata</i>	Decapoda - krabben	1 ex.
3		Fluwelen zwemkrab	<i>Necora puber</i>	Decapoda - krabben	levend, talrijk
3, 4, 15, 17, 20		Ruig krabbetje	<i>Pilumnus hirtellus</i>	Decapoda - krabben	levend, 100-en
3, 4, 15, 20		Porceleinkrabbetje	<i>Pisidia longicornis</i>	Sessilia - zeepokken	levend, algemeen op drijvertjes van visnetten
3, 4		Gekartelde zeepok	<i>Balanus crenatus</i>	Sessilia - zeepokken	levend, algemeen op drijvertjes van visnetten
4, 15		Ritspok	<i>Verruca stroemia</i>	Bryozoa - mosdierjes	heel veel, op wormkokers
3		mosdierje	<i>Aetea anguina</i>	Bryozoa - mosdierjes	1 ex.
3		Vogelkopmosdierje	<i>Bugula avicularia/stolonifera</i>	Bryozoa - mosdierjes	2 ex. op <i>Necora</i> en <i>Mytilus</i>
3		mosdierje	<i>Celleporella hyalina</i>	Bryozoa - mosdierjes	op blauw drijvertje
4		mosdierje	<i>Conopeum reticulum</i>	Bryozoa - mosdierjes	op touwtje
4		mosdierje	<i>Crisia aculeata</i>	Bryozoa - mosdierjes	op wormkokers, touwtje en bruinwier
3, 4, 15, 20		Harig mosdierje	<i>Electra pilosa</i>	Bryozoa - mosdierjes	op wormkokers
3		mosdierje	<i>Microporella ciliata</i>	Bryozoa - mosdierjes	op wormkokers en <i>Mytilus</i>
3		mosdierje	<i>Scruparia chelata</i>	Bryozoa - mosdierjes	in potje en op touwtje
3, 4, 15, 20		Steencelpoliep	<i>Scrupocellaria scruposa</i>	Bryozoa - mosdierjes	
3		Golfbrekeranemoon, Baksteenanemoon	<i>Diadumene cincta</i>	Actinaria - zeeanemonen	
3		Zeeanjelier	<i>Metridium dianthus</i>	Actinaria - zeeanemonen	voorheen <i>Metridium senile</i>
3, 15		Penneschaft	<i>Tubularia indivisa</i>	Hydrozoa - Hydroïdpoliepen	levend
4		Zee-eegel	<i>Echinocardium cordatum</i>	Echinodermata - stekelhuidigen	1 dood juveniel (1 mm)
3	15	Zeeboontje	<i>Echinocyamus pusillus</i>	Echinodermata - stekelhuidigen	fossiel, 3 ex.
3		Brokkelster	<i>Ophiotrix fragilis</i>	Echinodermata - stekelhuidigen	1 ex.
4, 7, 15		slagster	<i>Ophiura spec</i>	Echinodermata - stekelhuidigen	juvenielen
15, 17		Zecappel	<i>Psammochinus militaris</i>	Echinodermata - stekelhuidigen	
4	15	Melkweit tralielidriehorentje	<i>Alvania lactea</i>	Mollusca - gastropoden	weinig
3, 4, 8, 15, 17, 20		Mosselslurpertje	<i>Brachystomia scalaris</i>	Mollusca - gastropoden	algemeen, voorheen <i>Odostomia scalaris</i>
15		Stomp tralielidriehorentje	<i>Chnysallida sarsi</i>	Mollusca - gastropoden	2 ex. vers

Tabel 2a. Overzicht van de gevonden soorten in de netten van DDNZS, september 2016.

loc.nrs. levend/vers	loc.nrs. dood of fossiel	Nederlandse soortnaam	wetenschappelijke soortnaam	soortgroep	opmerkingen
3, 4		Muiltje	<i>Crepidula fornicata</i>	Mollusca - gastropoden	levend
3, 4, 8, 15, 17, 20		Gestreept traliedrijfhorrentje	<i>Crisilla semistriata</i>	Mollusca - gastropoden	levend, bij 17 en 20 zeer algemeen
15, 17	15	Valse oubliehoren	<i>Gylichna cylindracea</i>	Mollusca - gastropoden	fossiel, 4 ex.
15		Witte wenteltrap	<i>Epitonium clathratulum</i>	Mollusca - gastropoden	1 ex.
3, 17, 20	15	Glanzende tepelhoren	<i>Euspira nitida</i>	Mollusca - gastropoden	levend
15		Groot glasmuiltje	<i>Lamellaria perpicua</i>	Mollusca - gastropoden	2 ex.
4, 8, 15, 17, 20	15	Gewone alikruik	<i>Littorina littorea</i>	Mollusca - gastropoden	fossiel, 2 ex.
		Geribd gordelhorrentje	<i>Onoba semicostata</i>	Mollusca - gastropoden	vrij talrijk, leeg maar vers ogend
	15	Slank traliehorentje	<i>Parthenina indistincta</i>	Mollusca - gastropoden	fossiel, 3 ex., voorheen <i>Chrysallida indistincta</i>
	8, 15	Wadslakje	<i>Peringia ulvae</i>	Mollusca - gastropoden	leeg niet vers
15		Trapgevel	<i>Propebela turricula</i>	Mollusca - gastropoden	1 juveniel, voorheen <i>Oenopota turricula</i>
4		Dwerg-drijfhorrentje	<i>Pusillina inconspicua</i>	Mollusca - gastropoden	levend, niet algemeen
	15	Oubliehoren	<i>Retusa obtusa</i>	Mollusca - gastropoden	fossiel, juveniel
	17	drijfhorren	<i>Rissoidae species 1</i>	Mollusca - Gastropoden	lege huisjes
	17	drijfhorren	<i>Rissoidae species 2</i>	Mollusca - Gastropoden	lege huisjes
17		Klein traliehorentje	<i>Spiralinella spiralis</i>	Mollusca - gastropoden	levend, niet algemeen, voorheen <i>Chrysallida pellucida</i>
3, 4, 15, 17	15	Gekielde cirkelslak	<i>Tornus subcarinatus</i>	Mollusca - gastropoden	fossiel
7		Verdikte fuikhoren	<i>Tritia incrassata</i>	Mollusca - gastropoden	voorheen <i>Nassarius incrassatus</i>
4, 17		Gevlochten fuikhoren	<i>Tritia reticulata</i>	Mollusca - gastropoden	levend, voorheen <i>Nassarius reticulatus</i>
	15	Ongevekt koffieboontje	<i>Trivia arctica</i>	Mollusca - gastropoden	levend
	15	Melkwit priemhorrentje	<i>Turbonilla lactea</i>	Mollusca - gastropoden	fossiel
4, 7, 9, 15		Penhoren	<i>Turritella communis</i>	Mollusca - gastropoden	fossiel
	9	Witte dunschaal	<i>Abra alba</i>	Mollusca - tweekeppigen	vooral juvenielen
	15	Prismatische dunschaal?	<i>Abra prismatica?</i>	Mollusca - tweekeppigen	fossiel, 1 ex., determinatie onzeker
17	3, 4, 15	Gedoornde hartschelp	<i>Acanthocardia echinata</i>	Mollusca - tweekeppigen	2 juveniele recente klepjes bij de Nautilis juvenielen algemeen, andere locaties een losse klep
	15	Kleine platschelp	<i>Asbjornsenia pygmaea</i>	Mollusca - tweekeppigen	oude kleppen, voorheen <i>Tellina pygmaea</i>
	9, 15, 17	Kokkel	<i>Cerastoderma edule</i>	Mollusca - tweekeppigen	fossiel
	15	Venuschelp	<i>Chamelea striatula</i>	Mollusca - tweekeppigen	fossiele/ oude losse kleppen
	15	Korfschelp	<i>Corbula gibba</i>	Mollusca - tweekeppigen	fossiele/ oude klep juveniel
3, 15	4, 9, 15, 17	Zaagje	<i>Donax vittatus</i>	Mollusca - tweekeppigen	levend
	15, 17	Artemisschelp	<i>Dosinia exoleta</i>	Mollusca - tweekeppigen	oude kleppen
7		Amerikaanse zwaardschede	<i>Ensis leei</i>	Mollusca - tweekeppigen	1 juveniel doublet, voorheen <i>Ensis directus</i>
	15	Zwaardschede	<i>Ensis spec</i>	Mollusca - Tweekeppigen	fossiele/ oude fragmenten

Tabel 2b. Overzicht van de gevonden soorten in de netten van DDNZS, september 2016.

loc.nrs. levend/vers	loc.nrs. dood of fossiel	Nederlandse soortnaam	wetenschappelijke soortnaam	soortgroep	opmerkingen
	15	Rechtsgestrepte plaatschelp	<i>Fabulina fabula</i>	Mollusca - tweekleppigen	fossiel, voorheen <i>Tellina fabula</i>
15	8	Kleine astarte	<i>Goodallia triangularis</i>	Mollusca - tweekleppigen	bij 15 1 doublet
4, 17		Schilferige dekschelp	<i>Heteranomia squamula</i>	Mollusca - tweekleppigen	algemeen
3, 4, 8, 15, 17, 20		Noordse rotsboorder	<i>Hiatella arctica</i>	Mollusca - tweekleppigen	levend
3, 4, 8, 9, 15, 17, 20		Holteschelpje	<i>Kellia suborbicularis</i>	Mollusca - tweekleppigen	algemeen
4, 8, 15, 17	7, 15	Tweetandschelpje	<i>Kurtiella bidentata</i>	Mollusca - tweekleppigen	
	9, 15, 17	Nonnetje	<i>Limicola bathica</i>	Mollusca - tweekleppigen	fossiel, voorheen <i>Macoma bathica</i>
	15	Dubbeltjesschelp	<i>Lucinella divaricata</i>	Mollusca - tweekleppigen	1 oude klep
7		Otterschelp	<i>Lutraria lutraria</i>	Mollusca - tweekleppigen	levend, 1 juveniel
17, 20		Tere plaatschelp	<i>Macomangulus tenuis</i>	Mollusca - tweekleppigen	algemeen, voorheen <i>Tellina tenuis</i>
4, 15		plaatschelp	<i>Macomangulus tenuis</i>	Mollusca - Tweekleppigen	witte broedjes < 1 mm
15		Grote strandschelp	<i>Macra stultorum</i>	Mollusca - tweekleppigen	1 oud fragment
3, 4, 15		strandschelp	<i>Macra/ Spisula spec</i>	Mollusca - Tweekleppigen	talrijk, broedjes < 1 mm
3		Gemarmerde streepschelp	<i>Musculus subpictus</i>	Mollusca - tweekleppigen	levend, zeldzaam
8, 15		Strandgaper	<i>Mya arenaria</i>	Mollusca - tweekleppigen	levend, niet algemeen
3, 4, 8, 15, 17, 20		Mossel	<i>Mytilus edulis</i>	Mollusca - tweekleppigen	levend, massaal
15		Driehoekige parelmoerneut	<i>Nucula nitidosa</i>	Mollusca - tweekleppigen	2 doubletten en losse kleppen
	15	Ovale parelmoerneut	<i>Nucula nucleus</i>	Mollusca - tweekleppigen	fossiel, 2 kleppen
15		Amerikaanse boomossel	<i>Petricolaria pholadiformis</i>	Mollusca - tweekleppigen	levend, juveniel
4		Mantel-dekschelp	<i>Pododesmus patelliformis</i>	Mollusca - tweekleppigen	doublet
4, 15		Kleine gaper	<i>Sphenia binghami</i>	Mollusca - tweekleppigen	doubletten
	4, 15, 17	Ovale strandschelp	<i>Spisula elliptica</i>	Mollusca - tweekleppigen	losse kleppen
	9	Stevige strandschelp	<i>Spisula solida</i>	Mollusca - tweekleppigen	fossiel
7, 15	9, 15	Hafeknotte strandschelp	<i>Spisula subtruncata</i>	Mollusca - tweekleppigen	levend
15		Melkwitte arkschelp	<i>Strarca lactea</i>	Mollusca - tweekleppigen	levend
15	7, 15	Ovaal zeekitschelpje	<i>Tellinomya ferruginosa</i>	Mollusca - tweekleppigen	fossiel
15		Gewone papierschelp	<i>Thracia phaseolina</i>	Mollusca - tweekleppigen	vrij talrijk
4, 8, 9, 15, 20		Tapijtschelp	<i>Venerupis corrugata</i>	Mollusca - tweekleppigen	
4		Witte traliekalkspons	<i>Clathrina coriacea</i>	Poffera - sponzen	groepjes spicula aangetroffen
3, 4		spons	<i>Porifera ongedetermineerd</i>	Poffera - sponzen	1 ex.

Tabel 2c. Overzicht van de gevonden soorten in de netten van DDNZS, september 2016.

De aangetroffen krabbensoorten zijn ook wel op het strand te vinden, maar het zeer hoge aantal kleine, deels juveniele, Porseleinkrabbetjes *Pisidia longiconis*, honderden, was wel opvallend.

MOSDIERTJES

Het mosdiertje *Aetea anguina* werd in 2015 voor het eerst autochtoon in Nederland aangetroffen, op netten van DDNZS, en nu voor de tweede maal. Het breedbladig mosdiertje *Flustra foliacea* (vroeger bladachtig hoornwier) is in het Nederlandse deel van de Noordzee schaars geworden. Daarom is de vondst op een wrak niet zonder belang. De overige gevonden mosdiersoorten zijn al vaker aangetroffen of zelfs algemeen.

WEEKDIEREN

In de visnetten zijn ook oude en fossiele schelpen gevonden (zie tabel 2), maar we richten ons hier op de levend of vers gevonden soorten. Er kwamen tal van bijzonderheden uit de netten, die volgens de mariene weekdieratlas (De Bruyne *et al.*, 2013) niet nog vaak vers of levend waargenomen zijn in Nederlandse wateren.

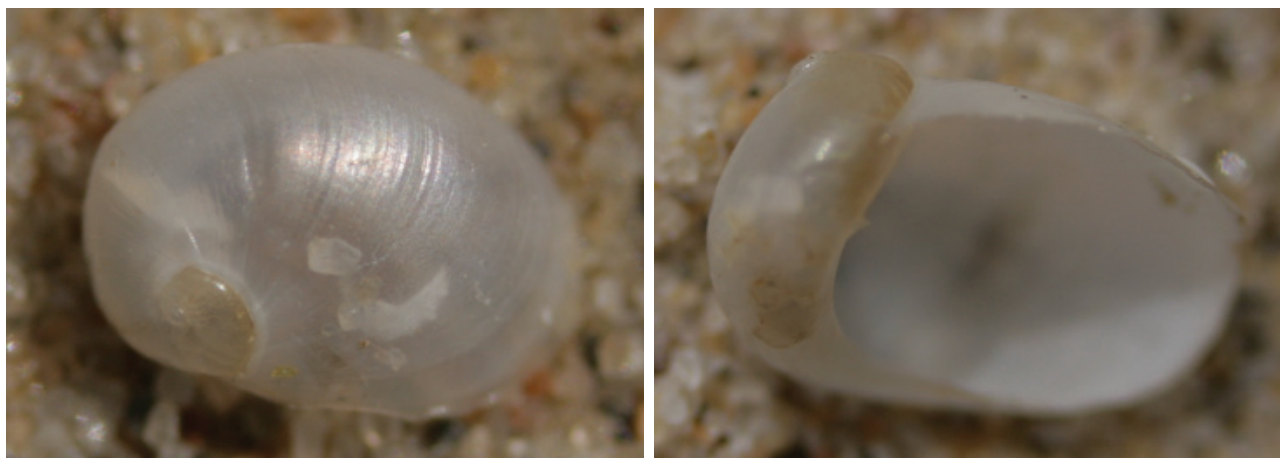
Nieuw voor de Nederlandse wateren is het Gestreept traliedrijfhorentje *Crisilla semistriata* (Montagu, 1808; fig. 4). Dit kleine slakje werd in de netten van 6 verschillende locaties aangetroffen. Vooral in de netten van de wrakken Nautilus en Russisch Dok werd deze soort veel gevonden. In de mariene atlas is deze soort alleen vermeld op de bijlage met vers aangespoelde soorten. Dit is dus de eerst waarneming van een autochtoon levend exemplaar in Nederlandse wateren. Opmerkelijk is dat dit slakje niet is gevonden in de netten van de expeditie van DDNZS in 2015.

Figuur 4. Gestreept traliedrijfhorentje *Crisilla semistriata* (foto: Dennis Leeuw).

In de netten van de Hanna Berit zijn 2 exemplaren met vleesresten van een Groot glasmuiltje, *Lamellaria perspicua* (Linnaeus, 1758) aangetroffen

(fig. 5). Deze soort is nooit eerder levend in de Nederlandse Noordzee aangetroffen (De Bruyne *et al.*, 2013). Het Groot glasmuiltje is tot nu toe alleen gemeld uit de Delta en in de vorm van aangespoelde exemplaren.

Figuur 5. Groot glasmuiltje *Lamellaria pespicua* (foto: Dennis Leeuw).

Op vijf locaties vonden we het Geribd gordelhorentje *Onoba semicostata* (Montagu, 1803). De horentjes waren op sommige plekken vrij talrijk aanwezig. Het waren veel lege huisjes die er echter zeer vers uitzagen, en bij netten van de Nautilus en Russisch Dok zaten er ook levende exemplaren tussen. Deze soort is slechts één keer levend in de Nederlandse Noordzee gevonden en dit betreft een vondst van voor 1985 (De Bruyne *et al.*, 2013). Ook in de netten van expeditie DDNZZS 2015 vonden we een levend exemplaar, maar dat was in een net van onbekende locatie dat ook van Groot Brittannië afkomstig kon zijn. Van Leeuwen *et al.* (2016) schreven toen: “Aangezien de Engelse wrakken niet heel ver van de grens met het Nederlands Continentaal Plat lagen, is er best kans dat deze soort bij volgende expedities alsnog in gelabelde netten van Nederlandse bodem wordt gevonden.” Dat komt nu dus uit.

Van het Dwerg-drijfhorentje *Pusillina inconspicua* (Alder, 1844) zijn slechts enkele waarnemingen van levende exemplaren uit Nederland bekend. In de mariene atlas stonden slechts 2 waarnemingen van na 1985 en geen enkele van voor die tijd. Omdat er regelmatig zeer verse exemplaren op het strand aanspoelen, werd echter vermoed dat de soort in redelijke aantallen in het sublitoraal zou moeten voorkomen. Dat vermoeden wordt nu bevestigd, want er werden twee levende exemplaren in de netten van het Russisch Dok, niet ver ten westen van Den Helder aangetroffen. Tijdens de expeditie van

DDNZS 2015 werd deze soort ook levend gevonden op de Doggersbank (Van Leeuwen *et al.*, 2016).

In de mariene atlas zijn maar weinig levende vondsten vermeld van de Verdikte fuikhoren *Tritia incrassata* (Strøm, 1768), voorheen *Nassarius incrassatus*: één van voor 1985 en één van na 1985. Sindsdien is de soort al meerdere keren levend in Nederland gevonden (Vanagt & Faasse, 2014; Van Moorsel *et al.*, 2015; Van Moorsel, 2016; Van Leeuwen *et al.*, 2016). Dit keer vonden we levende exemplaren op vier locaties. De soort lijkt dus vrij veel voor te komen op scheepswrakken.

Het Ongevekt koffieboontje *Trivia arctica* (Pulteney, 1799) werd levend gevonden in netten van de Nautilus en het Russisch Dok. Deze soort wordt regelmatig gemeld uit de Delta, maar van de Noordzee is slechts één vondst op de Doggersbank bekend. Ook het Gevlekt koffieboontje *Trivia monacha* is slechts zelden in de Nederlandse Noordzee gevonden (De Bruyne, 2013). Mogelijk komen koffieboontjes vaker in de Nederlandse Noordzee voor dan nu bekend is of breiden ze zich uit, want in 2015 zijn twee levende juveniele *Trivia* spec. op een aangespoeld brokstuk van een auto op Terschelling (Schaaf, 2016) gevonden, en ook in de netten van DDNZS 2015 is een juveniele levende *Trivia* spec. in een ongelabeld net van de Doggersbank (Van Leeuwen *et al.*, 2016) waargenomen.

Het Holteschelpje *Kellia suborbicularis* (Montagu, 1803; fig. 6) vonden we op netten van 7 locaties en soms vrij talrijk, terwijl van deze soort slechts weinig waarnemingen in de mariene atlas vermeld zijn (De Bruyne *et al.*, 2013: één waarneming voor 1985 en drie na 1985). Nadien zijn echter al meerdere vondsten gerapporteerd (Van Moorsel *et al.*, 2015; Van Leeuwen *et al.*, 2016). Ook hier gaat het steeds om waarnemingen van scheepswrakken.

Figuur 6. Holteschelpje *Kellia suborbicularis* (foto: Sylvia van Leeuwen).

Ook van de Gemarmerde streepschelp *Musculus subpictus* (Cantraine, 1835) zijn de laatste jaren meerdere vondsten gedaan op scheepswrakken. Deze soort is bekend van de Klaverbank (De Bruyne *et al.*, 2013), de Bruine Bank (Gittenberger *et al.*, 2013) en de Doggersbank (Van Leeuwen *et al.*, 2016). Er werd een levend exemplaar op netten van het wrak Nipponia aangetroffen. Deze kleine mosseltjes leven in grijze zakpijpen die op de visnetten groeien. Dus als je beige of grijze geleiachtige korstjes op een visnet ziet, loont het de moeite te kijken of deze soort er in verscholen zit.

Tot onze verrassing rolde er een groot vers en groenig doublet van de Mantel-dekschelp *Pododesmus patelliformis* (Linnaeus, 1761) uit de netten van het Russisch Dok. Van deze soort melden De Bruyne *et al.* (2013) slechts vier waarnemingen van levende exemplaren uit Nederland. Gezien de vorm is het zeer waarschijnlijk dat dit exemplaar ter plekke geleefd heeft.

Van de Kleine gaper *Sphenia binghami* Turton, 1822 vonden we een doublet in de netten van het wrak Hanna Berit (fig. 7) en 2 doubletten in de netten van het Russisch Dok. Ook in de netten van DDNZS 2015 werd deze

Figuur 7. Kleine gaper *Sphenia binghami* (foto: Dennis Leeuw).

soort op diverse locaties gevonden (Van Leeuwen *et al.*, 2016). De Bruyne *et al.* (2013) bevat alleen waarnemingen van levende exemplaren van voor 1985, en meldt dat deze soort sinds 1985 niet meer autochtoon in de Nederlandse Noordzee was aangetroffen (echter wel op drijvende voorwerpen). Met deze vondsten is duidelijk geworden dat de Kleine gaper nog steeds autochtoon in de Nederlandse Noordzee leeft.

SPONZEN

Op de netten van Russisch Dok vond Gerard Heerebout een Witte tralielkalkspons *Clathrina coriacea* (Montagu, 1814). Hij trof groepjes spicula aan.

DANKWOORD

Wij bedanken alle expeditiedeelnemers voor het opduiken van de netten en Stichting Duik de Noordzee Schoon voor het organiseren van de expedities en de toestemming om de netten uit te pluizen. Hans De Blauwe determineerde mosdiertjes voor Sylvia van Leeuwen waarvoor veel dank.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

- BARTELINK, K., W. HEIJDEMAN & B. STIEFELHAGEN (RED.), 2016. *In de diepte. Hoogtepunten uit tien duikexpedities in de Noordzee*. Stichting Duik de Noordzee Schoon. 200 pp.
- Bragt, P. van, 2011. *Expeditie Doggersbank: elf nieuwe Nederlandse mariene soorten*. Natuurbericht uitgegeven door Stichting ANEMOON, 20-7-2012.
- BRUYNE, R. DE, S. VAN LEEUWEN, A. GMELIG MEYLING & R. DAAN (RED.), 2013. *Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca)*. Tirion Natuur/Stichting ANEMOON, Leiden.
- DRIESSEN, F., 2015. Expeditie Doggersbank 2015. *Zoekbeeld* 5(2): 28-35.
- DRIESSEN, F.M.F., 2016. De Zeespriet-kroonslak *Doto pinnatifida* (Montagu, 1804) nu ook in Nederland! *Spirula* 408: 11-12.
- FAASSE, M.A., J.W.P. COOLEN, A. GITTENBERGER & N. SCHRIEKEN, 2016. Nieuwe mosdiertjes van Noordzeewrakken (Bryozoa). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 46: 43-48.
- GITTENBERGER, A., N. SCHRIEKEN, J.W.P. COOLEN & E. GITTENBERGER, 2013. Shipwrecks, ascidians and *Modiolarca subpicta* (Bivalvia, Mytilidae, Musculinae). *Basteria* 77(4-6): 75-82.
- GITTENBERGER, A., N. SCHRIEKEN, J.W.P. COOLEN & W. VLIERHUIS, 2013. The juwel (sic) anemone *Corynactis viridis*, a new order fort he Netherlands (Cnidaria: Coralliomorpha). *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 41: 35-41.

- LEEUWEN, S. VAN, B. VAN HEUGTEN, M. FAASSE & A. DEKKERS, 2016. Schelpen uit visnetten van de expeditie "Duik de Noordzee schoon" van september 2015. *Spirula* 409: 50-55.
- MOORSEL, G. VAN, 2016. Nieuwe autochtone slakjes op wrakken in de Noordzee. *Spirula* 406: 6-7.
- MOORSEL, G. VAN, M. FAASSE & W. LENGKEEK, 2015. New and rarely reported gastropods and bivalves from shipwrecks in the Dutch Northsea. *Basteria* 79(1-3): 8-14.
- SCHAAF, J., 2016. Koffieboontjes op een brokstuk van een auto. *Zeepaard* 76(1): 21-22.
- SCHRIEKEN, N., 2012. *Expeditie Doggersbank 2012: 'zeldzame' soorten voor Nederland*. Natuurbericht uitgegeven door Stichting ANEMOON, 23-6-2011.
- SCHRIEKEN, N., A. GITTENBERGER & W. LENGKEEK, 2011. First record of *Xandarovula patula* (Pennant, 1777) in the Dutch Northsea (Gastropoda, Ovulidae). *Basteria* 75: 107-110.
- VANAGT, T. & M. FAASSE, 2014. Development of hard substratum fauna in the Princess Amalia Wind Farm. Monitoring six years after construction. *eCOAST report* 2013009.

e-mail adressen van de auteurs:

Sylvia van Leeuwen, fbsylvia@xs4all.nl

Marco Faasse, mafaasse@acteon.nl

Floor Driessen, floor@duikdenoordzeeschoon.nl

Bart van Heugten, bheugten@casema.nl

Dennis Leeuw, info@strandvondsten.nl

Marianne Ligthart, ahmligthart@gmail.com

Gerard Heerebout, gerard.heerebout@gmail.com